

Lars Wallström

Samordningsförbunden – Sammanfattning 2025

1. Inledning

De tre samordningsförbunden i Jönköpings län har funnits i sin nuvarande form sedan 2012. Utvecklingen och utformningen av samordningsförbunden har diskuterats i olika sammanhang under de senaste åren. Vissa mindre förändringar i upplägget har genomförts, men den grundläggande strukturen har i stort sett bestått.

Syftet med denna rapport är att sammanfatta de tankar som funnits om organisationen och de övergripande frågeställningarna avseende utvecklingen av verksamheten i samordningsförbunden.

Allmänt om samordningsförbund

Enligt lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser (2003:1210) får finansiell samordning bedrivas mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommun och region för att uppnå en effektiv resursanvändning. Samordningsförbundets uppgift är att stödja samverkan mellan samverkansparterna. Insatserna ska avse individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och skall syfta till att individerna uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Arbetet i ett samordningsförbund kan handla om såväl individinriktade insatser som strukturella insatser.

Ett samordningsförbund ska ha en förbundsordning som fastställs av förbundets medlemmar. Förbundsordningen beskriver hur medlemmarna ska samarbeta inom ramen för förbundet. Ett samordningsförbund är en egen juridisk person och ska ha en styrelse där varje förbundsmedlem är representerad med minst en ledamot och en ersättare. Ledamöter och ersättare i förbundsstyrelsen utses av kommun- och regionfullmäktige, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Styrelsen ska hålla förbundsmedlemmarna underrättade om den allmänna planläggningen av förbundets verksamhet samt om frågor av större ekonomisk eller organisatorisk betydelse.

Verksamhetsplan/budget och årsredovisning är två viktiga dokument för styrning och uppföljning av verksamheten.

I landet finns det cirka 70 samordningsförbund. Antalet förbund har minskat något under den senaste 10-årsperioden medan antal ingående kommuner har ökat. På riksplanet utgör Nationella rådet ett forum som erbjuder stöd och som skapar samsyn i strategiska frågor.

Samordningsförbunden i Jönköpings län

I länet finns det tre samordningsförbund med var sin styrelse. Två av förbunden delar på en förbundschef (Södra Vätterbygden och Finnveden). Storleken på förbunden framgår nedan. Tjänster avseende ekonomiservice köps från Region Jönköpings län.

Samordningsförbundet Södra Vätterbygden

Ingående kommuner:

Jönköping, Habo, Mullsjö, Vaggeryd.

Intäkter enl budget 2025: 11,2 mnkr.

Finnvedens samordningsförbund

Ingående kommuner:

Värnamo, Gnosjö, Gislaved.

Intäkter enl budget 2025: 5,0 mnkr.

Höglandets samordningsförbund

Ingående kommuner:

Eksjö, Nässjö, Aneby, Sävsjö, Vetlanda, Tranås.

Intäkter enl budget 2025: 8,0 mnkr.

De totala intäkterna för samordningsförbunden i länet uppgår således till c:a 24 mnkr. Utrymmet för att bedriva verksamhet kan bli något större eftersom vissa balanserade (sparade) medel planeras att användas under 2025.

2. Sammandrag av utredningar och överläggningar

Nedan följer en sammanfattning av utredningar, rapporter och överläggningar som har förekommit när det gäller organisationsfrågor och utveckling av samordningsförbunden i Jönköpings län.

A. Översyn av samordningsförbunden i Jönköpings län, 2020

Översynen i form av en relativt omfattande utredning gjordes av utredare inom Region Jönköpings län och Jönköpings kommun. Uppdraget kom via stadsdirektören i Jönköpings kommun och regiondirektören i Region Jönköpings län som fått uppdraget från kommunstyrelse- och regionstyrelseordförandena.

Översynen skulle belysa fördelar, nackdelar och konsekvenser utifrån tre huvudalternativ:

Alternativ 1: Organisation och arbetsformer är kvar oförändrat

Alternativ 2: Samordnad administration för de tre samordningsförbunden

Alternativ 3: Sammanslagning till ett länsförbund

Synpunkter inhämtades från medlemsrepresentanter, förbundschefer, processutvecklare samt styrelser och beredningsgrupper genom intervjuer och enkäter.

Omvärldsspaning visade att utredningar även gjorts inom några andra delar av landet för att undersöka vilka förutsättningar som kunde finnas för att slå samman samordningsförbund till en större, gemensam organisation. Resultaten av dessa utredningar visade på att ökad samordning var önskvärd, men även att processen att komma överens om förändringar tar tid och att det finns en komplexitet när många organisationer ska enas om ett förslag.

Intervjuer och enkäter till representanter från samordningsförbundens medlemmar i Jönköpings län kan sammanfattas i följande slutsatser:

- Insatserna som samordningsförbunden gör är angelägna och samordningen mellan berörda huvudmän är viktig. Arbetet i beredningsgrupperna innebär att lärande och kunskapsspridning kan erhållas.
- Goda resultat uppnås i projekten, men implementering av projekten i ordinarie verksamhet är en utmaning.
- Medlemmarnas styrning av verksamheten har inte varit särskilt tydlig.

Följande argument talar för ett gemensamt förbund:

- Kraftfullare aktör med mer muskler.
- Länssamordning och likartade arbetsformer kan uppnås.
- Viss effektivisering i administrativa frågor.

Följande argument talar för att bibehålla tre förbund:

- Lokal förankring av verksamheten.
- Tungrott arbete om 13 kommuner ska samverka.
- Någon form av underorganisation måste ändå finnas i en stor länsgemensam organisation.
- Samverkan mellan förbunden är att föredra framför att skapa en ny organisation.
- En förändring kräver stora insatser och tar kraft från verksamheten.
- Samordning av kanslier och administration skulle kunna göras, men effektiviseringar och kostnadsbesparingar ska inte överskattas.
- En sammanslagning till ett gemensamt förbund innebär ett omfattande arbete som kräver tydlig styrning.

Den gjorda översynen sammanfattas i följande rekommendation till medlemmarna. Medlemmarna bör:

- Tydliggöra hur styrningen av samordningsförbunden ska ske.
- Utarbeta övergripande principer för hur avslutning, fortsättning och implementering av projekt ska ske.
- Värdera de synpunkter och slutsatser som finns avseende länsgemensam organisation kontra bibehållen organisation. Utforma en konkret plan för

genomförande av organisationsförändringen om man kommer fram till att detta är den bästa vägen framåt.

De två första rekommendationerna gällde oavsett eventuell organisationsförändring.

B. Fortsatt arbete under 2022 och 2023

Den utredning som presenterades 2020 resulterade inte i några förändringar av organisationen eller av formalia kring arbetsformer etc. Representanter från samordningsförbundens medlemmar startade under 2022 överläggningar om hur den framtida styrningen av förbunden skulle kunna utformas. Detta var förberedelser inför medlemssamråd i februari 2023.

Frågan om eventuell sammanslagning av förbund var i detta skede inte aktuell vilket innebär att de förslag till förändringar som aktualiserades byggde på att upplägget med tre samordningsförbund i länet skulle bestå.

I en överenskommelse i PKS från 2017 och i översynen från 2020 framgår att det finns några områden där det är angeläget med förändringar:

- **Styrningen** från medlemmarna avseende verksamhetens inriktning och innehåll har inte varit särskilt tydlig. Medlemmarna behöver i högre grad vara delaktiga i den del av styrningen som avser prioriteringar, inriktning och innehåll. Detta kan i huvudsak åstadkommas genom två förändringar:
 - Medlemssamrådets utformning ändras så att samråden ges större vikt när det gäller verksamhetens inriktning och innehåll.
 - Samrådsprocessen avseende budget/verksamhetsplan utformas på ett sätt som gör att förbundsmedlemmarna blir mer delaktiga i processen.
- I och med att tre av medlemmarna arbetar på länsbasis och finns med i alla tre samordningsförbunden underlättas samverkan och styrning om **förbundsordningarna** i de tre organisationerna likriktas.
- Principer för hur avslutning, fortsättning och implementering av **projekt** ska ske behöver förtydligas.

De föreslagna förändringarna genomfördes genom att beslut fattades om att revidera (likrikta) förbundsordningarna samt att anta ett PM (daterat 2023-03-06) i form av ett förtydligande dokument; "Principer för samverkan och styrning avseende samordningsförbunden i Jönköpings län".

År 2024 började nya förbundsordningar och PM för principer att gälla. PM:et gäller som vägledning för samtliga samordningsförbund i länet.

Några punkter i detta PM framgår nedan.

Medlemssamråd

De möten som går under benämningen medlemssamråd ska jämte beslut om budget/verksamhetsplan ses som medlemmarnas främsta kanal att påverka verksamhetens innehåll och utveckling av förbunden.

Medlemssamråden ska förutom allmän information avhandla frågor avseende inriktningen och innehåll för verksamheten i respektive förbund.

Medlemssamråden ska skilja på det som avser information/utbildning och frågor som mera konkret handlar om inriktningen av verksamheten.

Information/utbildning kan ske gemensamt för samtliga samordningsförbund i länet, men utöver detta ska medlemssamråden innehålla en tydlig del där strategiska frågor om inriktning och innehåll avhandlas. Denna del av medlemssamrådet bör vara separat för varje samordningsförbund och utformas så att möjlighet ges för medlemmarna att påverka verksamheten i den riktning man vill se utifrån sin roll som förbundsmedlem. Medlemssamråd är inte ett beslutande organ, men är ett viktigt tillfälle för medlemmarna när det gäller att påverka inriktningen av verksamheten.

Underlag till samråd om strategiska frågor bör i största möjliga utsträckning skickas ut i förväg så att förbundsmedlemmarna ges möjlighet att diskutera viktiga frågor i sina egna organisationer och förbereda sig inför medlemssamrådet.

Exempel på strategiska frågor är:

- Storleken på medlemmarnas årliga finansiering av förbundet och dess verksamhet.
- Den framtida inriktningen av verksamheten och prioriteringar av vilka grupper som ska vara föremål för förbundets insatser.
- Vilka långsiktiga satsningar och löpande verksamhet som förbundet bör finansiera parallellt med tidsbegränsade projekt.
- Balansen mellan individinriktade respektive strukturövergripande insatser, där de senare handlar om att förändra arbetsformerna mellan och inom de berörda organisationerna.

Resultaten av medlemssamrådets överläggningar om de strategiska frågorna ska dokumenteras och delges förbundsmedlemmarna efter medlemssamrådet samt i möjligaste mån beaktas i den budget/verksamhetsplan som förbunden tar fram för nästkommande år.

Budget/verksamhetsplan

Lagen om finansiell samordning fastslår att styrelsen i ett samordningsförbund ska samråda med förbundsmedlemmarna om budgeten innan den beslutas. Eftersom budget/verksamhetsplan är en viktig del i styrningen är det angeläget att samrådet utformas på ett genomtänkt sätt och att medlemmarna använder sig av denna möjlighet. Detta förutsätter att man har möjligheter att sätta sig in i planen och kan lämna synpunkter innan den fastställs.

Följande övergripande principer ska gälla för budget/verksamhetsplan:

- Viktiga slutsatser som framkommit under medlemssamrådet ska i möjligaste mån beaktas i budget/verksamhetsplan.
- Tidplanen för budget/verksamhetsplan ska utformas så att förbundsmedlemmarna ges möjlighet att lämna synpunkter på det förslag eller underlag till budget/verksamhetsplan som tagits fram.

Projektverksamhet

Om inte förbunden fortsätter att finansiera lyckosamma projekt och ingen av förbundsmedlemmarna vill eller kan ta över ansvaret för den fortsatta verksamheten, riskerar en bra verksamhet att få läggas ner och investeringar i metodutveckling och individer kan gå förlorade.

Inför styrelsebeslut avseende projekt bör det finnas en klar målsättning om hur implementering ska ske i någon eller några av medlemmarnas ordinarie verksamhet, eller hur fortsatt finansiering ska ske efter projekttidens slut. Planerna för implementering bör vara dokumenterade i de handlingar som ligger till grund för beslut om projekt. I de fall det kan anses möjligt ska denna typ av frågor redan i beredningsfasen av ett projekt diskuteras med de medlemsorganisationer som kan bli berörda i framtiden. Genom detta arbetssätt ökar möjligheten till implementering av projekt i medlemmarnas ordinarie verksamhet.

Reflektioner

Någon utvärdering av hur de önskvärda förändringarna har implementerats och vilka effekter detta har haft har inte gjorts. En grov, övergripande bedömning är att styrning, samråd och arbetsformer inte har förändrats särskilt mycket som följd av det vägledande PM:et. Om det fortsatt bedöms som angeläget att förändra formerna för styrning och samråd är detta ett delat ansvar mellan förbunden, dess styrelser och medlemmarna.

Man bör fundera över om de önskvärda förändringarna kan kopplas till en enskild fråga. Det är allmänt känt att det under många år funnits olika uppfattningar om IT-spåret och att detta har medfört låsningar på olika sätt. Oavsett hur man värderar detta projekt är det olyckligt om en enskild fråga får konsekvenser för hela verksamheten och dess upplägg. Om just denna fråga pekar på ett generellt problem är det förstås en annan sak. Medlemmarna bör tänka till om detta så att inte frågan om ett enskilt projekt gör att en hel organisation behöver ställas om.

3. Budgetpåverkan vid sammanslagning

Enligt lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser ska staten genom Försäkringskassan bidra med 50 % av medlen till ett samordningsförbunds verksamhet. Regionen bidrar med 25 % och de ingående kommunerna tillsammans med 25 %.

Om de tre samordningsförbunden i Jönköpings län skulle slå samman till ett gemensamt förbund påverkas den statliga medelstillsdelningen. Den grundtillsdelning på 400 tkr från staten som utgår för att ett förbund ska kunna

bedriva en verksamhet minskar från 3 x 400 tkr till 1 x 400 tkr. Sammantaget minskas alltså tilldelningen från staten med 800 tkr. Motsvarande minskning av bidraget från regionen och kommunerna blir då en konsekvens och effekten på länsnivå för samordningsförbunden skulle således uppgå till 1,6 mnkr. Den nuvarande sammantagna nivån i 2025 års budget för de tre samordningsförbunden ligger på c:a 24 mnkr.

Utöver grundtilldelningen bygger den statliga fördelningsmodellen på fördelningsnycklarna 75 % försörjningsmått och 25 % invånarantal (16-64 år) i förbundens geografiska områden. Dessa parametrar syftar till att fånga upp behov av såväl rehabiliterande som förebyggande samverkansinsatser i ett område. Parametrarna påverkas inte av en sammanslagning då förbundens geografiska områden kvarstår.

I nuläget har alla de tre samordningsförbunden utnyttjat hela det anslag som varit möjligt att erhålla enligt statens fördelningsmodell. Därmed finns det ingen möjlighet att höja tilldelningen genom att "växa till maximal nivå".

I och med att det statliga anslaget är låst till en given totalsumma kan förändringar i tilldelningen uppstå såväl uppåt som nedåt från ett år till ett annat som följd av att antalet samordningsförbund i landet förändras. Sammanslagningar kan ge färre förbund, men även nya förbund kan tillkomma och vissa förbund kanske inte kan matcha den statliga nivån fullt ut. Den exakta medeltilldelningen från staten kan alltså inte exakt förutsägas, men är ändå relativt stabil från år till år.